

Fot. 105. *Potentilla micrantha* na Janikowej Grapie w Beskidzie Makowskim (2009)

kubowska-Gabara, inf. ustne z 2000 i 2011 r.). Stanowisko na Janikowej Grapie położone jest w pobliżu interesującego odsłonięcia skalnego. Postulowano utworzenie tu rezerwatu przyrody nieożywionej (Alexandrowicz, Denisiuk 1991). Wskazane byłoby objęcie ochroną także przylegających płatów lasu, w których rośnie pięciornik drobnokwiatowy. Bardziej zagrożona jest część populacji występująca na polanie reglowej. W miejscu najliczniejszego występowania rośliny posadzono świerk, który dla zachowania pięciornika należałoby bezwzględnie

Sibbaldia procumbens L.

Sybaldia rozesłana

Rodzina: *Rosaceae* – różowate

Status

W Polsce gatunek narażony na wyginiecie. W krajach ościennych: krytycznie zagrożony na Słowacji, wyginął w Obwodzie Kaliningradzkim.

Rozmieszczenie geograficzne

Sybaldia rozesłana jest gatunkiem arktyczno-alpejskim o zasięgu wokółbiegunowym. W Europie występuje w Szkocji, Skandynawii, w północnej Rosji, w Pirenejach, Alpach, Jurze, Wogezach, na Korsyce, w Apeninach, Karpatach i górach Półwyspu Bałkańskiego (Hultén, Fries 1986). Rosła także w Obwodzie Kaliningradzkim (Ingelög i in. 1993).

Występowanie w Polsce

Rośnie wyłącznie w Tatrach Zachodnich, głównie w grupie Czerwonych Wierchów. Podana została z 12 stanowisk: Hala Tomanowa Wyżnia, 1340–1380 m n.p.m. (Sza-

usunąć. Do wycofywania się tego mało ekspansywnego gatunku przyczynia się także zaniechanie tradycyjnego, regularnego użytkowania polany, przede wszystkim koszenia, od co najmniej kilku lat. Należy dążyć do zachowania ubogich zbiorowisk łąkowych i ekotonowych. Obie populacje winny być nadal okresowo kontrolowane. Od 2000 r. *P. micrantha* jest z powodzeniem uprawiana w Ogrodzie Botanicznym UJ w Krakowie, rozmnażana wegetatywnie z kilku osobników pozyskanych w 2000 r. na Janikowej Grapie. Sporadycznie zachodzi także samodzielne rozsiewanie się rośliny. Obecnie populacja utrzymywana w krakowskim ogrodzie botanicznym liczy kilkadziesiąt osobników.

Wacław Bartoszek

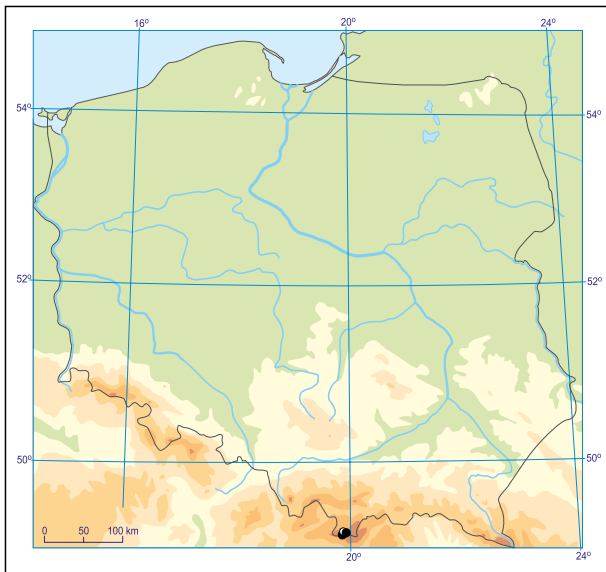
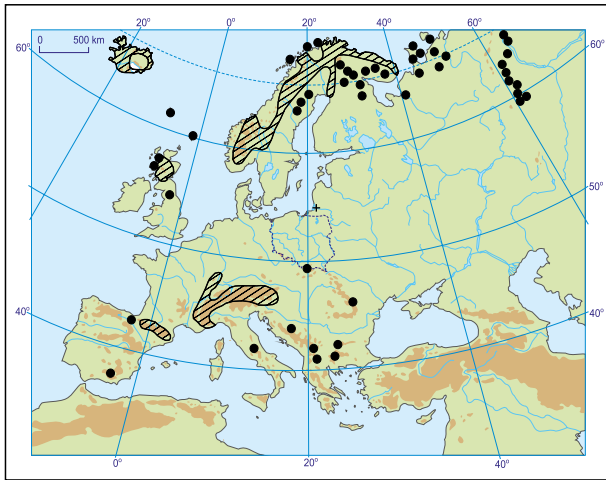
Summary

Potentilla micrantha is a sub-Mediterranean/sub-Atlantic species, reaching in Poland the northern limit of its distribution. It occurs in two isolated sites in the Masovian Lowland (central Poland) and in the Makowski Beskid (Western Carpathians). The plant grows in deciduous forests *Tilio-Carpinetum* of the class *Quercus-Fagetea*, and in poor meadow and ecotone communities. It prefers neutral or acid fresh soils, even dry and stony. The lowland population comprises about 50 clumps and the mountain one, about 150 clumps. The number of plants have been decreasing. Part of the lowland population is protected in a nature reserve. Both populations should be monitored.

fer, Pawłowski 1930), Hala pod Upłazem, 1250 m, Upłaz Miętusi, 1380 m (Pawłowski 1956), Mała Świstówka, 1385 m, pomiędzy Małą a Wielką Świstówką, 1380 m (Zwołńska 1953), Dolina Mułowa, 1770 m (Pawłowski 1956), Ciemniak, 2089 m (2099 m wg Pawłowskiego 1930), Krzesanica, 2100 m (Pawłowski 1956), Dolina Litworowa, 1750–1850 m (Pawłowski, Stecki 1925; Szafer i in. 1927; Pawłowski 1956; Piękoś-Mirkowa 1982) – stanowisko potwierdzone w 1998 r., poniżej Przełęczy Małoląckiej, 1840 m (Mirek, Piękoś-Mirkowa 1988). Dwa dalsze stanowiska stwierdzono na Kopie Kondrackiej, 1970 m (Piękoś-Mirkowa i in. 1996a) i na Wyżniej Kondrackiej Przełęczy, 1770 m (Górski 2000). Ponadto w Zielniku KRAM znajdują się okazy *Sibbaldia procumbens* z dwóch stanowisk niepodawanych w późniejszej literaturze: Rzędy, 1700 m n.p.m. (zebrała A. Kozłowska w 1929 r.) oraz nad Morskim Okiem (zebrał S. Macko w 1928 r.). To ostatnie stanowisko, jedyne z Tatr Wysokich, zostało pominięte przez Pawłowskiego (1956) we *Florze Tatr* i budzi duże wątpliwości (Mirek, Piękoś-Mirkowa 2008j).

Siedliska i fitocenozy

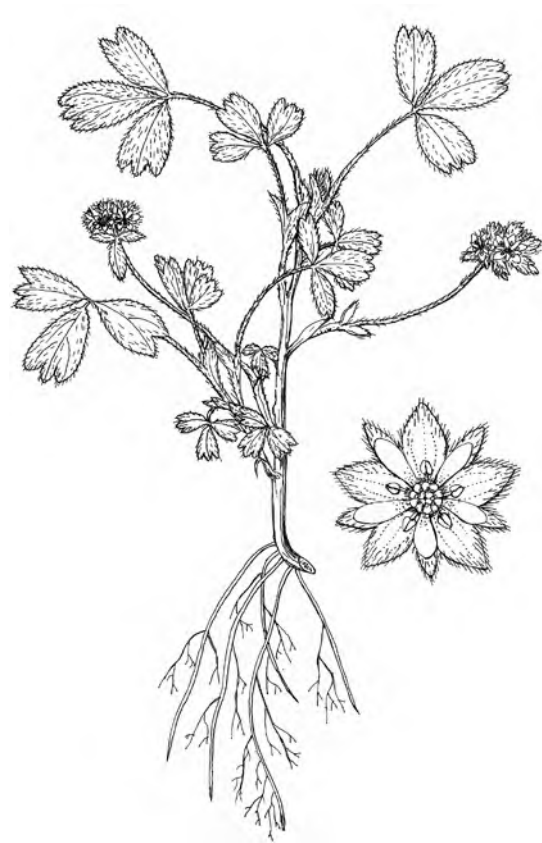
Sybaldia rozesłana jest rośliną wysokogórską z centrum występowania w piętrze halnym. Jest charakterystycz-

nym składnikiem roślinności wyleżysk śnieżnych. Występuje na bezwapiennych szkieletowych glebach, niekiedy wymieszanych z utworami wapiennymi leżącymi

Fot. 106. *Sibbaldia procumbens* w Dolinie Litworowej w masywie Czerwonych Wierchów w Tatrach (2008)

głębiej; odczyn tych gleb w warstwie ryzosfery waha się od pH 5,5 do 7,5 (Piękoś-Mirkowa 2001e). W Dolinie Litworowej rośnie na wilgotnych rankerach wytworzonych z rumoszu będącego mieszaniną skał węglanowych oraz granitów i gnejsów. Spotykana także w szczelinach skał na rędzinach inicjalnych, których odczyn w warstwie ryzosfery jest kwaśny lub słabo kwaśny (pH 5,3–6,2) (Mirek, Piękoś-Mirkowa 2008j). *Sybaldia* rozeszłana jest gatunkiem charakterystycznym zespołu wierzby zielnej *Salicetum herbaceae*, który reprezentuje zbiorowiska wyleżyskowe ze związku *Salicion herbaceae*, wykształcone na podłożu bezwapiennym (Pawłowski 1956; Matuszkiewicz 2001). Wyjątkowo gatunek spotkać można na podłożu wapiennym, np. w Małej Świstówce (Zwołńska 1953).

Morfologia i biologia

Drobna i niepozorna bylina, dorastająca zaledwie do 4 cm wysokości, o rozgałęzionych kłęczach. Liście 3-listkowe zebrane są w różyczki. Kwiatostan składa się z 3–6 drobnych kwiatów o płatkach jasnożółtych. Kwitnie od czerwca do sierpnia. Okazy z Polski są diploidami o liczbie chromosomów $2n=14$ (Pogan i in. 1985).

Charakterystyka populacji

Sybaldia rozeszłana tworzy kępy różnej wielkości lub darnie. Największe populacje obserwowano w Dolinie Litworowej i na Ciemniaku, jednakże ze względu na typ wzrostu rośliny, podanie liczby osobników nie jest możliwe.

Zagrożenia i wskazania ochronne

Gatunek jest zagrożony ze względu na swą rzadkość, niewielki areal oraz małe populacje. *Sybalidia* rozestana jest uprawiana w ogrodzie przy Tatrzańskiej Stacji Terenowej Instytutu Ochrony Przyrody PAN w Zakopanem.

Zbigniew Mirek i Halina Piękoś-Mirkowa

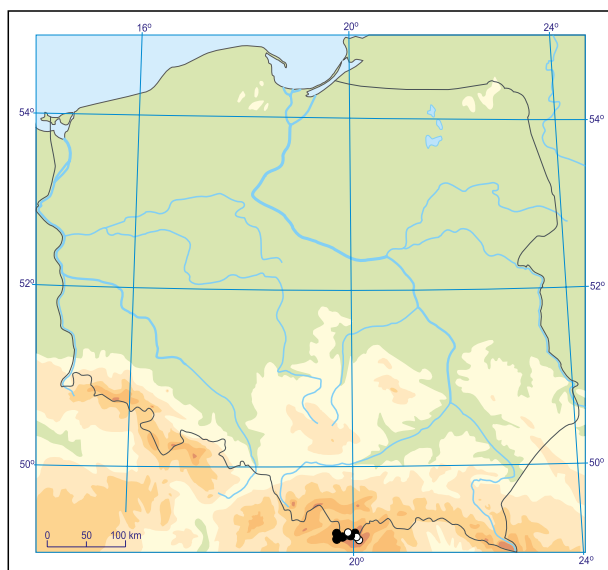
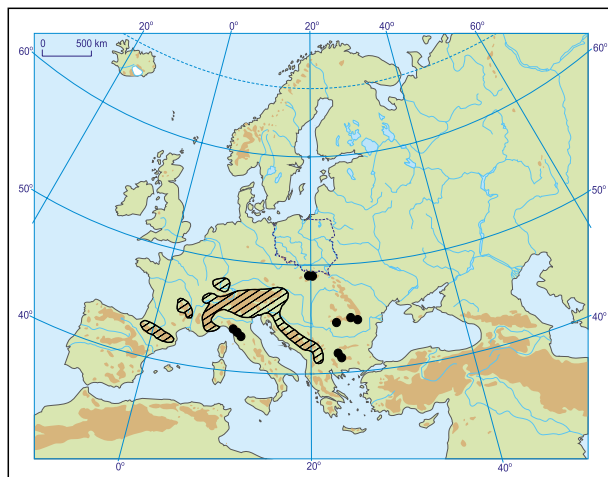

Sorbus chamaemespilus (L.) Crantz Jarzab nieszpułkowy

Rodzina: *Rosaceae* – różowate

Status

W Polsce gatunek narażony na wyginiecie. W krajach ościennych: narażony na Słowacji.

Summary

In Poland the occurrence of *Sibbaldia procumbens* is limited to the Tatras. The species has been found mainly in the massif of Czerwone Wierchy, from 1340 m to 2100 m a.s.l. It grows in the snow-bed vegetation (association *Salicetum herbaceae*), on calcium-free substrate, in soils mixed with limestone. In some sites the plant forms large aggregations (e.g. in the Litworowa Valley). The species, though not at immediate risk is considered vulnerable because of its rarity, the limited area of occurrence and small populations.

Uwagi taksonomiczne

Sorbus chamaemespilus tworzy mieszańce z *S. aria* (L.) Cr.

Rozmieszczenie geograficzne

Gatunek europejski. Występuje w górach centralnej i południowej części kontynentu (Pireneje, Masyw Centralny, Jura, Alpy, Apeniny, Karpaty, Góry Dynarskie i góry Bułgarii (Warburg, Kárpáti 1968).

Występowanie w Polsce

Występuje tylko w Tatrach, gdzie znany jest z 18 stanowisk. W Tatrach Zachodnich rośnie od Furkaski na zachodzie po Dolinę Olczyską, w zakresie wysokości od 1020 w Małych Koryciskach po 1730 m n.p.m. na Kominiańskim Wierchu. W Tatrach Wysokich występuje od Małej Koszystej na zachodzie po otoczenie Morskiego Oka na wschodzie w pasie wysokościowym od 1549 w Dolinie Pięciu Stawów Polskich po 1720 m n.p.m. na Małej Koszystej. Mieszańiec z *Sorbus aria* zbierany był w rejonie Łysanek (Piękoś-Mirkowa, Baryła 2008a).

